

6. Майерс И., Майерс П. MBTI. Определение типов. У каждого свой дар [Текст] / И. Майерс, П. Майерс. – М.: Бизнес Психологи, 2010. – 320 с.
7. Попов А. Маркетинговые игры. Развлекай и властвуй [Текст] / А. Попов. – Изд-во: Манн, Иванов и Фербер, 2006. – 320 с.
8. Собчик Л. Н. МЦФ – метод цветowych выборов. Модифицированный восьмицветовой тест Люшера. Практическое руководство [Текст] / Л. Н. Собчик. – СПб., Изд-во «Речь», 2001. – 112 с.
9. Amthauer R. Intelligenz und Beruf / R. Amthauer // Zeitschrift für experimentelle und angewandte Psychologie, 1953. – Bd 1.
10. Myers & Briggs Foundation. More About Personality Type. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.myersbriggs.org/more-about-personality-type/>

УДК 159.93.38:73.2

*Віра Кузьменко, Таїсія Грицишина, Лариса Савенок,
м. Київ*

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Освещены теоретические подходы к решению проблемы диагностики эстетической одаренности детей старшего дошкольного возраста, определена сущность основных понятий, создана теоретическая модель эстетической одаренности, представлены ее компоненты, критерии и показатели. Охарактеризована методика диагностики и представлены первичные результаты экспериментального изучения возрастных особенностей развития эстетической одаренности в зависимости от уровня их проявления, динамику становления эстетической одаренности на протяжении среднего и старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: одаренность, эстетическая одаренность, эстетические способности, эстетическая одаренность дошкольника, критерии, диагностика, развитие эстетической одаренности, возрастные особенности.

The theoretical approaches of resolving problems of diagnostics of aesthetic giftedness of elder pre-school age are covered. The essence of basic notions is defined, the theoretical model of aesthetic giftedness is created, the components, criteria and characteristics are presented. The methodic of diagnostics is characterized and primary results of experimental studies of age peculiarities of aesthetic giftedness in terms of the level of their demonstration are presented, the dynamic of establishing of aesthetic giftedness during middle and elder pre-school age is shown

Key words: *giftedness, aesthetic giftedness, aesthetic skills, aesthetic giftedness, criteria, diagnostics, development of aesthetic giftedness, age peculiarities*

Актуальним для сучасної психолого-педагогічної науки і практики освітньої діяльності є питання розробки новітніх технологій раннього розвитку особистості, здатної до подальшої повноцінної та гармонійної життєдіяльності, максимальної реалізації талантів і здібностей, досягнення життєвого успіху, що стає вагомим складовою успішного розвитку держави. Одним із пріоритетів розвитку дошкільної освіти на сучасному етапі є розвиток почуттів дитини, емоційної сприйнятливості, емпатії; формування у дітей естетичного ставлення до предметного світу, природи, культури; попередження виникнення та корекція емоційної «глухоти», нечутливості, байдужості, песимізму. Забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку дошкільника є одним із важливих завдань дошкільної освіти, часткове розв'язання якого можливе шляхом ґрунтовного дослідження теми наукового пошуку.

Дошкільне дитинство відіграє особливу роль у становленні особистості, свідченням цього є дослідження Л. Божович, Л. Венгера, Д. Ельконіна, О. Запорожця, В. Мухіної, М. Лісіної та ін. Цей віковий період є сенситивним для закладання основ морально-естетичного світосприймання і соціокультурного становлення особистості (А. Беленька, І. Бех, О. Богініч, Е. Вільчковський, Н. Зубарева, М. Івашиніна, О. Кононко, Н. Кот, М. Машовець, Г. Підкурманна, О. Половіна, Т. Поніманська, Г. Сухорукова та ін.) [1; 2; 3; 4; 9].

Теоретичний аналіз в межах теми нашого дослідження «Науково-методичні засади діагностики естетичної обдарованості дітей дошкільного віку» ґрунтується на фундаментальному вивченні питань естетичного ставлення до навколишнього світу, концептуальних положень естетичного виховання (Т. Адорно, Б. Ананьєв, В. Бажанова, В. Баленок, Ю. Борєв, І. Зязюн, М. Каган, О. Ковальов, М. Колесник, Б. Лихачов, Н. Миропольська, В. Мясичев, Ю. Приходько, О. Сисоєва), розкритті окремих виявів почуттів (Ю. Аркін, Б. Кубланов, О. Леонтєв, Д. Ніколенко, С. Рубінштейн, П. Рудик, П. Якобсон), психології здібностей та організації творчої діяльності людини (Н. Ветлугіна, Є. Ігнатєв, Г. Костюк, В. Моляко, Б. Теплов), формуванні здібностей та духовного світу особистості (І. Бех, А. Леонтєв, С. Рубінштейн, Е. Соколов) [1; 5; 6; 7; 8; 9].

У процесі теоретичного аналізу з'ясовано, що проблема розвитку здібностей у дошкільників вивчалась у таких аспектах: розвиток музичних здібностей (Н. Аніщенко, А. Арісменді, Н. Ветлугіна, Р. Зініч-Сєпова, О. Мазаненко, С. Науменко, К. Тарасова та ін.), творчих (О. Дяченко, В. Моляко, О. Кульчицька, Я. Пономарьов, В. Тименко, Л. Чорна), пізнавальних та сенсорних (О. Запорожець, В. Котирло, Н. Лейтес, М. Марусинець, О. Проскура), комунікативно-мовленнєвих (Т. Рєпіна, Т. Піроженко), художніх (Е. Белкіна, О. Дяченко, Т. Комарова) та інших видів здібностей [1; 4; 7; 11; 12; 13; 14].

Незважаючи на постійні наукові дослідження цієї проблеми, існує низка нерозв'язаних питань теоретико-методологічного, методичного та практичного характеру. Серед них

більш науково-теоретично та практично значущими є питання вивчення естетичної обдарованості дошкільника як інтегрованого утворення, що передбачає визначення сутності естетичної обдарованості, встановлення тих методологічних підходів, за яких має розв'язуватися означена проблема, обґрунтування структурних компонентів та критеріїв досліджуваної якості, створення методики експрес-діагностики з метою комплексного вивчення різних видів обдарованості, а також методики поглибленої діагностичної роботи з раннього вивчення проявів естетичної обдарованості.

У науково-емпіричному плані важливим є встановлення вікових, гендерних та індивідуальних особливостей розвитку естетичної обдарованості, виявлення вікової динаміки її розвитку упродовж дошкільного дитинства, встановлення сприятливих психолого-педагогічних умов розвитку означеної якості. Розв'язання цих та інших питань теоретико-методичного характеру закладає основу для створення сучасної технології диференційованого розвитку естетичної обдарованості дошкільника з урахуванням вікових, гендерних, індивідуальних особливостей, ступеня їх актуалізованості, вираженості та інтенсивності.

Тому мета статті – визначити теоретичне підґрунтя та результати експериментального вивчення вікових особливостей розвитку естетичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку.

Провідними для визначення методологічних засад дослідження проблеми розвитку естетичної обдарованості дошкільника стали праці Г. Сковороди, С. Русової, К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Г. Костюка, В. Котирло [4; 6; 12; 13; 14]. На основі теоретичного аналізу визначено провідні концептуальні положення дослідження.

1. Вивчення проявів естетичної обдарованості у різних видах діяльності (образотворчої, художньо-творчої, мовленнєвої, художньо-мовленнєвої, ігрової, музично-рухової тощо).

2. Здійснення індивідуального підходу, заснованого на виявленні комплексу індивідуальних відмінностей дітей та створенні індивідуального профілю обдарованості кожної дитини.

3. Вивчення соціальної ситуації та умов розвитку естетичної обдарованості дошкільника.

4. Проведення діагностики у природних умовах на основі моделювання експериментальних ситуацій, спостережень, бесід з батьками та вчителями, ігрового тестування, експертного оцінювання особливостей та умов розвитку естетичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку.

На основі аналізу наукових досліджень проблеми естетичного виховання та розвитку визначено сутність провідних понять дослідження.

На нашу думку, *естетична обдарованість дошкільника* – сукупність індивідуально-психологічних властивостей дитини, що забезпечують успішність естетизації різних видів дитячої діяльності (потреба у сприйнятті та створенні естетичного, мотивація до створення естетичного, переживання естетичних почуттів, наявність уявлень про есте-

тичне, сформованість естетичного смаку, адекватність оцінювання естетичного, вміння створювати естетичне в різних видах дитячої діяльності).

Естетичні здібності дошкільника – такі індивідуально-психологічні властивості, що забезпечують успішне здійснення діяльності якого-небудь виду (музичні, музично-рухові, художні, словесні тощо) на засадах естетики, прагнення сприймати, підтримувати, оцінювати, створювати нові естетичні цінності у певному виді діяльності.

На основі визначення сутності естетичної обдарованості виокремлено компоненти таких якостей, серед яких провідними виступають: потребово-мотиваційний, що містить потребу в сприйнятті та створенні естетичного; емоційно-почуттєвий, що характеризує виявлення та переживання естетичних почуттів; оцінювально-регулятивний, що характеризує сформованість адекватної самооцінки та оцінки естетичного; операційно-діяльнісний, що передбачає наявність вміння створювати естетичне. Охарактеризовано рівні прояву естетичної обдарованості дітей дошкільного віку: стабільно високий, високий (актуальний), помірний (частково актуалізований), потенційний (неактуалізований).

На основі визначених компонентів виділимо критерії до кожного з них.

Критерій 1 – потреба у сприйнятті естетичного.

Критерій 2 – позитивні емоційні переживання під час сприйняття та створення естетичного (явищ природи, творів мистецтва, навколишнього).

Критерій 3 – адекватність оцінювання естетичного.

Критерій 4 – здатність до створення естетичного.

Показниками критерію «потреба у сприйнятті естетичного» є: прояви ініціативи до сприймання естетичних явищ та об'єктів, навколишнього, творів мистецтва тощо; бажання копіювати естетичні дії, продукти/продукцію діяльності тощо, естетично оформлені об'єкти, ініціативні дії щодо створення естетично оформлених об'єктів.

Показниками критерію «позитивні емоційні переживання під час сприйняття та створення естетичного» є: прояви позитивних емоцій (інтересу, задоволення, радості) під час сприйняття естетичного у мистецтві, літературі, явищах природи, мовленні; переживання позитивних емоцій під час репродукування та наслідування естетичних зразків; прояви переживання естетичних почуттів під час створення естетичних об'єктів.

Показниками критерію «адекватність оцінювання естетичного» є: виділення та усвідомлення ознак естетичного та огидного в оточуючому середовищі, спроможність адекватно оцінити власні продукти/продукцію діяльності, з огляду на естетичність їх оформлення; намагання адекватно оцінити естетичні цінності, створені іншими.

Показниками критерію «здатність до створення естетичного» є: вміння копіювати, репродукувати, наслідувати естетично оформлені зразки; уміння знаходити нові прийоми естетичного оформлення об'єктів довкілля, творів мистецтва тощо; спроможність створювати нові естетичні об'єкти.

Відповідно до вищезазначеного створено теоретичну модель структури естетичної обдарованості (рис. 1), де відображено структурні компоненти та критерії естетичної обдарованості дошкільника.

Рис. 1. Теоретична модель структури естетичної обдарованості дошкільника

Розроблено *методику діагностики естетичної обдарованості* дітей старшого дошкільного віку, проведено її обговорення, апробацію та корекцію, вироблено рекомендації для діагностичної роботи психологів та вчителів. Методика діагностики містить наступні етапи та методи:

1-й етап – *метод експертного оцінювання*. На основі комплексної програми експертного оцінювання здійснюється відбір дітей з проявами естетичної обдарованості, встановлюються кількісні дані щодо вікових та гендерних особливостей розвитку естетичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку;

2-й етап – *спостереження, анкетування* (вчителів та батьків), методика завершення речень (містить бесіду з дітьми), моделювання експериментальних ситуацій, ігрові тестові завдання, аналіз продуктів/продукції дитячої діяльності. Поглиблене вивчення особливостей розвитку естетичної обдарованості здійснюється лише з дітьми, відібраними на попередньому етапі (встановлюються кількісні та якісні дані за критеріями, визначаються індивідуальні особливості розвитку естетичної обдарованості, уточнюються дані про вікові та гендерні особливості розвитку досліджуваної якості).

Розглянемо докладніше методи вивчення вікових особливостей розвитку естетичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку. На першому етапі дослідження було застосовано *метод експертного оцінювання* відповідно до комплексної програми (частина Д «Естетична обдарованість»). Наведемо витяг із програми.

Інструкція для експертів: «Оцініть, будь ласка, прояви естетичної обдарованості дитини. Якщо Ви постійно помічаєте певні прояви у розвитку дитини, оцініть їх у 3 бали,

якщо інколи – у 2 бали, якщо рідко (або ніколи) – в 1 бал. Наведіть окремі приклади або Ваші роз'яснення, міркування» (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінювання естетичної обдарованості учнів

Д. Естетична обдарованість	Рідко 1 бал	Інколи 2 бали	Постійно 3 бали	Приклади, коментарі
1. Виявляє потребу у сприйнятті естетичного різних видів 2. Виявляє бажання наслідувати естетичні зразки 3. Виявляє активність у процесі створення естетичного 4. Проявляє позитивні емоції у процесі сприйняття, репродукування та створення естетичного 5. Виділяє та називає суттєві ознаки естетичного та огидного 6. Адекватно оцінює естетичність власних продуктів діяльності 7. Адекватно оцінює естетичність продуктів діяльності, створених іншими 8. Здійснює пошук нових прийомів створення естетичного 9. Прагне створювати естетичне у різних видах дитячої діяльності 10. Із задоволенням витрачає час на створення естетичного навколо себе				

Обробка даних. До стабільно високого рівня розвитку естетичної обдарованості зараховуємо дітей, прояви яких оцінено від 27 до 30 балів, до високого – 21 – 30 балів, середнього – 11–20 балів, низького – 0–10 балів.

Спостереження здійснювалось з метою визначення вікових та гендерних особливостей прояву естетичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності, встановлення індивідуально-значущих та типових причин виникнення потреби у сприйнятті естетичного, особливостей прояву емоційних переживань під час сприйняття та створення естетичного; здатності адекватно оцінити естетичне в оточуючому середовищі та мистецтві; спроможності створювати естетичне навколо себе.

Під час спостережень, що здійснювались у різних видах самостійної діяльності дітей та під час занять з образотворчого циклу, особлива увага зверталась на прояви нестандартної поведінки, оригінальні прийоми діяльності, дитячі ініціативи щодо створення естетичного, характер відступів від запропонованих дорослими або іншими дітьми зразків, характер емоційних реакцій на естетичний або неестетичний продукт діяльності. Також зверталася увага на наполегливість втілення задумів щодо створення естетичного, їх системність, частоту.

Методика завершення речення. Мета цієї методики полягає у встановленні уявлень дитини про те, що таке естетичне та неестетичне, чим воно характеризується, яким чином проявляється, а також у виявленні потреби дитини у створенні естетичного, прагненні зберігати та підтримувати естетичне. На початку розмови експериментатор

проводить коротку вступну бесіду з дитиною з теми естетики, краси, створення та збереження естетичного. Задає питання, чи відомі дитині слова «естетика», «естетичне»? Якщо дитина не розуміє смислу цих слів, експериментатор пояснює, наводить синоніми, а потім переходить до наступного етапу роботи. Якщо дитина розуміє сутність цього слова, їй одразу пропонується завершити речення, розпочате експериментатором.

Моделювання експериментальних ситуацій здійснюється з метою виявлення прикметних дітям дошкільного віку особливостей розвитку естетичної обдарованості, специфіки її прояву залежно від виду діяльності за визначеними критеріями (потреба у сприйнятті естетичного; позитивні емоційні переживання під час сприйняття та створення естетичного, адекватність оцінювання естетичного; здатність до створення естетичного).

Експериментальні ситуації моделюються не лише у різних видах діяльності, але і створюються у двох варіантах з різною мірою складності завдання. Ми вважали, що перше завдання є більш простим та очевидним для дітей, друге – більш складним та проблемним, що підтверджує або спростовує рівень зацікавленості дитини, наявні в неї естетичні уявлення, стійкість потреби у створенні естетичного.

Ігрові тестові завдання. Метою роботи є об'єктивація та уточнення оцінок про сформованість потреби дитини сприймати естетичне, спроможність обговорювати питання відповідної тематики, її зацікавленість, з'ясування наявного кола уявлень про естетичне, вміння створювати естетичне. Під час тестування беремо до уваги потребу дитини продовжувати розмову, її зацікавленість у тематиці, намагання придумати більш складні завдання, продовжити гру, ініціювати нові ідеї відповідного спрямування.

Аналіз продуктів дитячої діяльності. Мета – поглиблення та уточнення інформації про сталість й системність розвитку естетичної обдарованості. Важливе місце у визначенні цих особливостей посідають графічні методи діагностики, зокрема, малювання на вільну або визначену тему під час організованих занять. Інформаційно корисним буде аналіз продуктів/продукції діяльності, довільно виконуваних під час вільної діяльності, ігор, самостійної художньої діяльності, музичних та гурткових занять, ранкових свят. Звертаємо увагу на естетичність їх оформлення, ініціативу дитини до створення естетичних виробів, здатність до естетичного оформлення цих робіт, спроможність адекватно оцінити свій виріб, а також на загальний і композиційний характер виробу, настрої, порядок виконання елементів, розмір, колір, розміщення на аркуші, пропорційність, охайність, завершеність роботи тощо.

Результати дослідження вікових особливостей розвитку естетичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку. Експериментальною базою НДР є дошкільні навчальні заклади (ДНЗ) регіональних центрів Інституту обдарованої дитини, з якими укладено договори про співпрацю на термін виконання теми. Загальна кількість ДНЗ, що виявили бажання брати участь в експерименті – 20. На першому етапі експерименту в роботі взяли участь 12 дошкільних навчальних закладів України, з них 2 ДНЗ Рівненського регіонального центру, 4 – Івано-Франківського, 5 – Миколаївського та дошкільний на-

вчальний заклад № 18 у місті Умані за окремим договором. Всього експериментом на сьогоднішній день охоплено 415 дітей середнього та старшого дошкільного віку. З них 199 хлопчиків, 216 дівчаток.

Проведено аналіз первинних експериментальних даних про особливості розвитку естетичної обдарованості дітей дошкільного віку. Аналіз зібраних експериментальних даних дав змогу визначити вікові особливості розвитку естетичної обдарованості та динаміку її розвитку упродовж середнього та старшого дошкільного віку.

Аналіз зведених даних про вікові особливості розвитку естетичної обдарованості дітей дошкільного віку за усіма регіонами дає змогу дійти висновку про те, що загалом кількість дітей зі стабільно високими результатами прояву досліджуваної якості досить незначна – 10 % від загальної кількості досліджуваних. Але так само невеликою є та частина дітей, у яких виявлено високий рівень розвитку ЕО, що проявляється не в усіх видах діяльності або підтверджується не всіма експертами (14 %). Проте сукупно кількість дітей із високим рівнем розвитку ЕО становить майже четверту частину досліджуваних (24 %).

Найбільшою виявилась підгрупа дітей із середнім рівнем ЕО – 56 % та досить значною – з низьким рівнем розвитку ЕО – 20 %. Таким чином, для 76 % дітей від загальної кількості досліджуваних характерна відсутність виняткових проявів естетичної обдарованості, що актуалізовані вже на етапі дошкільного дитинства (табл. 2).

Таблиця 2

Зведені дані про вікові особливості розвитку естетичної обдарованості дітей дошкільного віку

Рівні	стабільно високий		високий		середній		низький		Загалом	
	Кільк.	%	Кільк.	%	Кільк.	%	Кільк.	%	Кільк.	%
Область	8	7 %	22	21 %	65	61 %	12	11 %	107	100 %
Регіональний центр № 1	8	7 %	22	21 %	65	61 %	12	11 %	107	100 %
Регіональний центр № 2	15	12 %	16	13 %	66	51 %	30	24 %	127	100 %
Регіональний центр № 3	6	5 %	2	2 %	71	63 %	33	30 %	112	100 %
Регіональний центр № 4	13	18 %	20	30 %	29	42 %	7	10 %	69	100 %
Всього	42	10 %	60	14 %	231	56 %	82	20 %	415	100 %

Досить суттєвими є відмінності за окремими областями та ДНЗ, що є додатковим підтвердженням теоретичних даних про суттєвий вплив соціальної ситуації на розвиток різних видів обдарованості дошкільника. Так, найвищими виявились результати вивчення ЕО у ДНЗ міста Умань, де здійснювана поглиблена тривала робота з цього напрямку. У ньому дітей із стабільно високим рівнем розвитку ЕО виявилось 18 % від загальної кількості, з високим – 30 %, з середнім – 42 %, та найменше з низьким – усього 10 %.

Найнижчими виявились дані вивчення ЕО в тій області, де не проводилась спеціальна робота з цього напрямку. Виявлено більше дітей з низьким рівнем розвитку ЕО (30 %), значна кількість з середнім рівнем розвитку ЕО (63 %) та найменше з високим (2 %) та стабільно високим (5 %) (рис. 2).

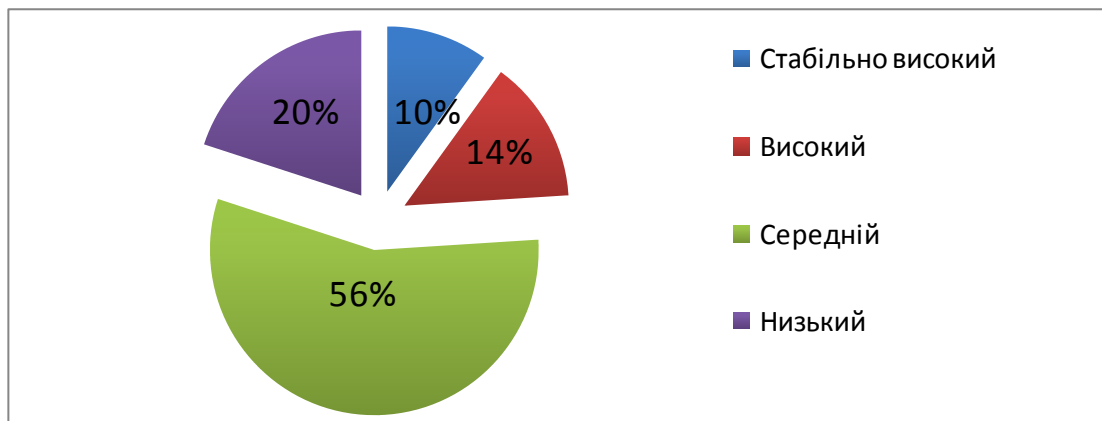

Рис. 2. Співвідношення кількості дітей (у %) за рівнями розвитку естетичної обдарованості

Таким чином, у результаті проведеного дослідження вікових особливостей розвитку ЕО дітей дошкільного віку встановлено, що більшості дітей старшого дошкільного віку властиві окремі ознаки естетичної обдарованості та окремі її прояви у певному виді діяльності; значній частині старших дошкільників притаманно стабільно високий рівень розвитку естетичної обдарованості (10 %); на результати розвитку ЕО у дітей дошкільного віку суттєво впливає стан цілеспрямованої психолого-педагогічної діяльності відповідного змісту; серед дітей з високим рівнем ЕО виділяються ті, в яких виявлено більш стабільні прояви (10 %), що проявляються у різних видах діяльності та підтверджуються усіма експертами, а також такі, в яких простежуються високі результати за більшістю видів дитячої діяльності (14 %); більшою виявилась частина дітей із середнім рівнем розвитку ЕО (56 %); у 20 % досліджуваних виявлено низький рівень розвитку ЕО, що потребує застосування додаткових засобів, створення сприятливих умов та вироблення методичних рекомендацій відповідного напрямку. Отже, спеціальної додаткової уваги потребують діти, в яких виявлено високий та стабільно високий рівні розвитку естетичної обдарованості.

Під час аналізу результатів дослідження проведено порівняння результатів діагностики ЕО дітей середнього та старшого дошкільного віку та встановлено первинні результати вікової динаміки становлення естетичної обдарованості продовж середнього та старшого дошкільного віку. Результати аналізу представлено у таблиці 3.

Порівняльний аналіз зібраних даних відповідно до вікових підгруп дітей дошкільного віку дає змогу виявити вікову динаміку розвитку ЕО та встановити особливості, характерні для кожного вікового підперіоду. З'ясовано, що для дошкільного віку характерним є швидкий темп зростання ЕО, свідченням чого є стрімке збільшення кількості дітей з стабільно високим рівнем розвитку ЕО (від 3 до 18 %) та відповідне

Динаміка розвитку естетичної обдарованості дітей середнього та старшого дошкільного віку (за даними Миколаївської області)

Рівні	Середній вік		Старший вік	
Стабільно високий	2	3 %	13	18 %
Високий	0	0 %	30	39 %
Середній	49	63 %	30	39 %
Низький	27	34 %	3	4 %
Всього	78	100 %	76	100 %

суттєве зменшення кількості дітей, в яких виявлено середній (від 63 до 39 %) та низький рівень розвитку ЕО (від 34 до 4 %).

На етапі середнього дошкільного віку (від 4 до 5 років) кількість дітей зі стабільно високим рівнем розвитку ЕО досить невелика (3 %), проте дітей з низьким рівнем розвитку ЕО досить значна кількість (34 %). Серед дошкільників середнього віку більшою є та частина дітей, у яких виявлено середній рівень розвитку ЕО (63 %).

На етапі старшого дошкільного віку переважає частина дітей з високим рівнем розвитку ЕО (57 %), найменшою є підгрупа дітей з низьким рівнем розвитку ЕО (4 %) та досить значною залишається підгрупа дітей зі середнім рівнем розвитку ЕО (39 %). Результати аналізу первинних даних відображено на рисунку 3.

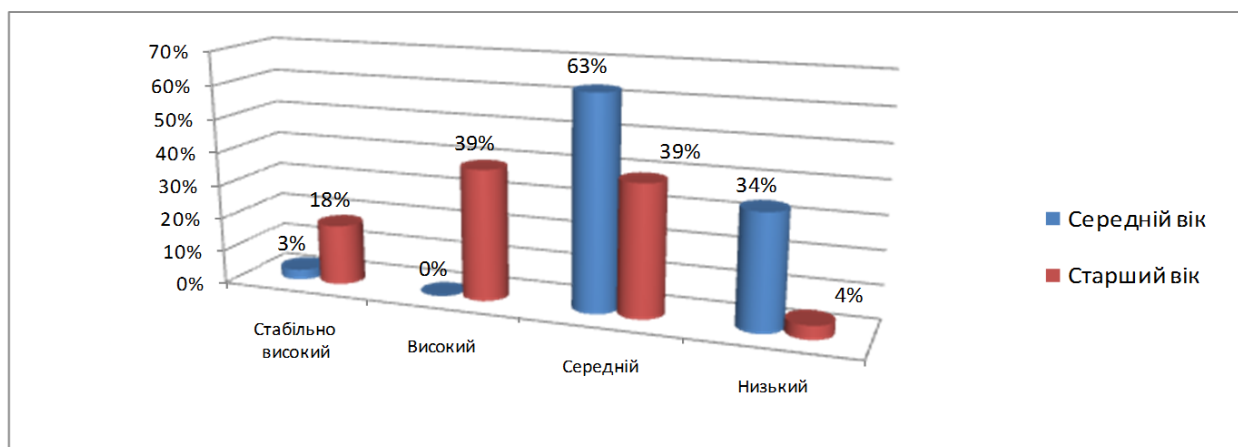

Рис. 3. Результати вивчення динаміки становлення естетичної обдарованості упродовж середнього та старшого дошкільного віку

Як бачимо з результатів аналізу, упродовж дошкільного віку відбувається збільшення кількості дітей з високим та зменшення кількості дітей з низьким рівнем розвитку ЕО. Хоча кількість дітей зі середнім рівнем розвитку ЕО упродовж дошкільного віку суттєво зменшується, тим не менше ця підгрупа дітей залишається досить значною (63 та 39 %). Для дошкільного віку характерним є швидкий темп зростання ЕО від середнього до старшого дошкільного віку, що свідчить про сенситивність дошкільного періоду для розвитку досліджуваної якості.

Таким чином, під час дослідження на основі теоретичного аналізу визначено сутність провідних понять дослідження, де естетичні здібності до різних видів діяльності розглядають як складові естетичної обдарованості. Створено теоретичну модель естетичної обдарованості, де структурними компонентами визначено: потребово-мотиваційний, що спричинює потребу в сприйнятті та створенні естетичного; емоційно-почуттєвий, що характеризує виявлення та переживання естетичних почуттів; оцінювально-регулятивний, що характеризує сформованість адекватної самооцінки та оцінки естетичного; операційно-діяльнісний, що передбачає наявність вміння створювати естетичне. Методика діагностичної роботи передбачає застосування низки відповідних віку дітей методів та реалізується у два етапи.

Під час експериментальної роботи здійснено збір експериментальних даних, проведено його первинний аналіз та виявлено вікові особливості розвитку естетичної обдарованості дошкільника. Доведено, що більшості дітей дошкільного віку притаманні окремі ознаки естетичної обдарованості, що проявляються у певному виді діяльності. Лише у невеликій кількості дітей виявлено стабільно високі результати розвитку естетичної обдарованості (10 %). Емпірично підтверджено теоретичне положення про роль соціальних умов у розвитку обдарованості дошкільника. Встановлено динаміку розвитку естетичної обдарованості упродовж середнього та старшого дошкільного віку. Доведено, що для дошкільного віку характерним є швидкий темп зростання естетичної обдарованості від середнього до старшого дошкільного віку, що свідчить про сенситивність дошкільного періоду для становлення досліджуваної якості.

Перспективи подальшої роботи: аналіз індивідуальних та гендерних особливостей розвитку естетичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку; збір експериментальних даних стосовно більшої вибірки досліджуваних дітей, доповнення та уточнення результатів та висновків; проведення індивідуальних консультацій та відеосемінарів для практиків з приводу специфіки збору даних про вивчення умов розвитку ЕО; виїзд експертів для вибіркової перевірки та уточнення зібраних даних; аналіз та інтерпретація усього масиву емпіричних даних; виявлення індивідуальних особливостей особистісного розвитку дітей із стабільно високим рівнем естетичної обдарованості; обмін кращим педагогічним досвідом щодо умов та засобів розвитку естетичної обдарованості у дошкільників; вивчення стану психолого-педагогічної роботи у вказаному напрямі, вироблення методичних рекомендацій з питань розвитку дітей з високим рівнем ЕО та поліпшення умов розвитку ЕО для усіх вихованців ДНЗ.

Використані літературні джерела

1. Белкіна Е. В. Естетичне виховання дітей шестирічного віку засобами образотворчого мистецтва (на матеріалі живопису) [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Е. В. Белкіна; Київський ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 1996. – 190 с.
2. Грицишина Т. І. Особливості формування естетичного ставлення дошкільнят до навколишньої природи в умовах педагогічної взаємодії [Текст] / Т. І. Грицишина // Про-

блеми виявлення та проектування розвитку обдарованості дошкільників: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 15–16 травня 2014 р., м. Київ. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2014 – 278 с. – С. 165–175.

3. Діагностика психічного розвитку дітей 6–7 років: метод. посібн для практичних психологів [Текст] / упор. З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ: Перевал, 1993. – 66 с.

4. Естетика: Словник [Текст] / за заг. ред. А. А. Беляєва та ін. – М.: Политиздат, 1989. – 447 с.

5. Комарова Т. С. О развитии способностей к изобразительной деятельности [Текст] / Т. С. Комарова // Дошкольное воспитание. – 1990. – № 6. – С. 44–50.

6. Кузьменко В. У. Естетична обдарованість дошкільника: теоретичні засади діагностичної роботи [Текст] / В. У. Кузьменко // Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал. – К.: Інститут обдарованої дитини. – 2013. – № 8–9 (15–16). – С. 114–116.

7. Одаренные дети: пер. с англ. [Текст] / общ. ред. Г. В. Бурменской, В. М. Слуцкого. – М.: Прогресс, 1991. – 376 с.

8. Пальчикова О. М. (Мазаненко О. М.) До питання діагностики та розвитку музичних здібностей [Текст] / О. М. Пальчикова (О. М. Мазаненко) // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Харків. – 2006. – № 599. – С. 265–268.

9. Половіна О. А. Формування естетичного ставлення до природи засобами образотворчого мистецтва у старших дошкільників (на матеріалі ознайомлення з пейзажним живописом) [Текст] : дис.. канд. пед. наук: 13.00.08 / О. А. Половіна; НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 198 с.

10. Савенок Л. В. Розвиток та соціалізація дитини в дошкільному періоді [Текст] / Формування компетентностей обдарованої особистості в системі освіти: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18–19 вересня 2014 року, м. Київ / Л. В. Савенок. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2014. – 216 с. – С. 68–71.

11. Торшилова Е. М. Эстетическая компетентность: содержания и смыслы [Текст] / Е. М. Торшилова. – М., Дубна: Феникс +, 2008.

12. Торшилова Е. М. Тестирование эстетического и общего развития ребенка: концепция и методики [Текст] / Е. М. Торшилова // Цветной мир. – 2008. – № 1.

13. Торшилова Е. М. Развитие эстетических способностей детей 3–7 лет: теория и диагностика [Текст] / Е. М. Торшилова, Т. В. Морозова. – Екатеринбург: Деловая книга, 2001.

14. Урунтаева Г. А., Афонькина Ю. А. Практикум по детской психологии: пос. для студ. [Текст] / Г. А. Урунтаева, Ю. А. Афонькина; под ред. Г. А. Урунтаевой. – М.: Просвещение-Владос, 1995. – 291 с.